

УДК 336.77

Скрынковський Р.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій
Львівського університету бізнесу та права***Харук К.Б.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри демографії, трудових відносин і соціальної політики
Львівського університету бізнесу та права***Заброцька О.В.***кандидат економічних наук,
викладач кафедри економічної політики та економіки праці
Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України*

ПАРАМЕТРИ ДІАГНОСТИКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У науковій статті встановлено, що під кредитоспроможністю слід розуміти наявність у боржника (підприємства) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки. Представлено модель Л. Мейсела, у якій враховано перспективи людських ресурсів. Визначено, що ключовими параметрами діагностики кредитоспроможності підприємств є: фінансовий стан; кредитна історія; кредитне забезпечення; освітньо-фаховий потенціал персоналу; відповідальність перед постачальниками, конкурентами, маркетинговими посередниками, споживачами (замовниками, клієнтурою), контактними аудиторіями фірми (організаціями, з якими існують певні механізми та відносини).

Ключові слова: підприємство, кредитоспроможність, діагностика, параметри, фінансовий стан, кредитна історія, кредитне забезпечення, освітньо-фаховий потенціал персоналу, партнери бізнесу, людський фактор.

Скрынковский Р.Н., Харук Е.Б., Заброцкая Е.В. ПАРАМЕТРЫ ДИАГНОСТИКИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В научной статье установлено, что под кредитоспособностью следует понимать наличие у должника (предприятия) предпосылок для проведения кредитной операции и его способность вернуть долг в полном объеме и в оговоренные договором сроки. Представлена модель Л. Мейсела, в которой учтены перспективы человеческих ресурсов. Определено, что ключевыми параметрами диагностики кредитоспособности предприятий являются: финансовое состояние; кредитная история; кредитное обеспечение; образовательно-профессиональный потенциал персонала; ответственность перед поставщиками, конкурентами, маркетинговыми посредниками, потребителями (заказчиками, клиентурой), контактными аудиториями фирмы (организациями, с которыми существуют определенные механизмы и отношения).

Ключевые слова: предприятие, кредитоспособность, диагностика, параметры, финансовое состояние, кредитная история, кредитное обеспечение, образовательно-профессиональный потенциал персонала, партнеры бизнеса, человеческий фактор.

Skrynkovsky R.M., Kharuk K.B., Zabrotska O.V. PARAMETERS OF DIAGNOSIS OF CREDITWORTHINESS OF THE COMPANY

In this scientific paper it was found that under the solvency we shall mean the presence of a debtor (enterprise) preconditions for lending operations and its ability to repay the debt in full and on time specified in the contract. It was presented the L.A. Meysel's model, which takes into account the prospects of human resources. It was determined that the key parameters of diagnosis creditworthiness of the company are: financial condition; credit history; credit support; educational and professional capacity of staff; responsibility to suppliers, competitors, marketing intermediaries, customers (client, clientele), contact audiences firms (organizations with which there are mechanisms and relations).

Keywords: business, creditworthiness, diagnosis, options, financial condition, credit history, collateral, educational and professional capacity of staff, business partners, human factor.

Постановка проблеми. Комерційний банк при наданні кредитів підприємству (позичальнику) стикається з необхідністю діагностики його кредитоспроможності. Зазначена процедура є обов'язковою, оскільки кредити формують найбільшу частину доходів комерційного банку, а її результати суттєво впливають на ефективність його кредитної діяльності. Що стосується суб'єкта господарювання (позичальника), то результати діагностики його кредитоспроможності визначають, в якому обсязі буде наданий кредит та чи буде він наданий взагалі для визначених цілей та потреб підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над теоретичними та прикладними аспектами діагностики кредитоспроможності підприємств працюють такі вітчизняні вчені, як С.Ф. Голов, Н.А. Дехтяр, А.О. Єпіфанов, О.Є. Кузьмін, С.Р. Леськів, І.С. Майборода, О.Г. Мельник, Ю.В. Пинда, Г.П. Табачук, І.О. Школьник, О.Г. Шпак та ін.

Аналіз наукових праць [1-8] показав, що відсутня узгодженість та недостатньо розробленими є методичні підходи до визначення параметрів діагностики кредитоспроможності підприємств на сучасному етапі розвитку економічних відносин.

Постановка завдання. Метою наукової роботи є визначення параметрів діагностики кредитоспроможності підприємств з урахуванням ключових (фундаментальних) аспектів економічної та юридичної практики в даний час.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спираючись на результати досліджень вчених [1-8] та окремі економічні [9, с. 11-42] і юридичні [10] аспекти за проблемою, встановлено, що:

1. З економічної точки зору, сьогодні відомою системою показників оцінювання та стратегічного управління діяльністю підприємства (організації) є система збалансованих показників (*Balanced Scorecard – BSC, 1991 p.*) Д. Нортон (*David P. Norton*)

та Р. Каплана (*Robert S. Kaplan*), яка поєднує фінансові і нефінансові індикатори та відображає ключові фактори виробничого успіху в 4-х аспектах, а саме [2, с. 57]:

- 1) фінанси (фінансовий стан і фінансові результати тощо);
- 2) клієнти (імідж підприємства, лояльність споживачів тощо);
- 3) внутрішні бізнес-процеси (ключові бізнес-процеси компанії тощо);
- 4) навчання та кар'єрне зростання (корпоративна культура, навички персоналу, технологія організації роботи тощо) [9, с. 34].

BSC-модель Нортон-Каплана неодноразово модифікували вчені-економісти. Зокрема, Л. Мейсел (*Lawrence S. Maisel*) [7] (1992 р.) замість проєкції «Навчання та зростання» у своїй моделі замінив на проєкцію «Людські ресурси», у якій він оцінює інновації, освіту, навчання та компетентність персоналу та корпоративну культуру.

Індикаторами людських ресурсів у BSC-моделі Л. Мейсела є:

- 1) час;
- 2) якість;
- 3) продуктивність;
- 4) витрати [2, с. 58-59; 7; 9, с. 35] (рис. 1).

Звідси очевидно (див. рис. 1), що модель Л. Мейсела за проблемою більше акцентує увагу на пріоритетності та значущості людського фактору і враховує його особливості.

З огляду на це, блоки «Навчання та кар'єрне зростання» у BSC-моделі Нортон-Каплана та «Людські ресурси» у BSC-моделі Мейсела у сукупності доповнюють один одного. Це дає змогу конкретизувати результативність діяльності персоналу та з урахуванням впливу освітньо-фахового потенціалу (ОФП) персоналу на сфери діяльності підприємства (фінанси, виробництво, ринок та інновації) показати причинно-наслідкові зв'язки із формуванням його перспективи функціонування [9, с. 35-36].

Крім цього, значний інтерес викликає документ «Компанія майбутнього: Роль бізнесу в світі, що змінюється» (*Tomorrow's Company: The Role of Business*

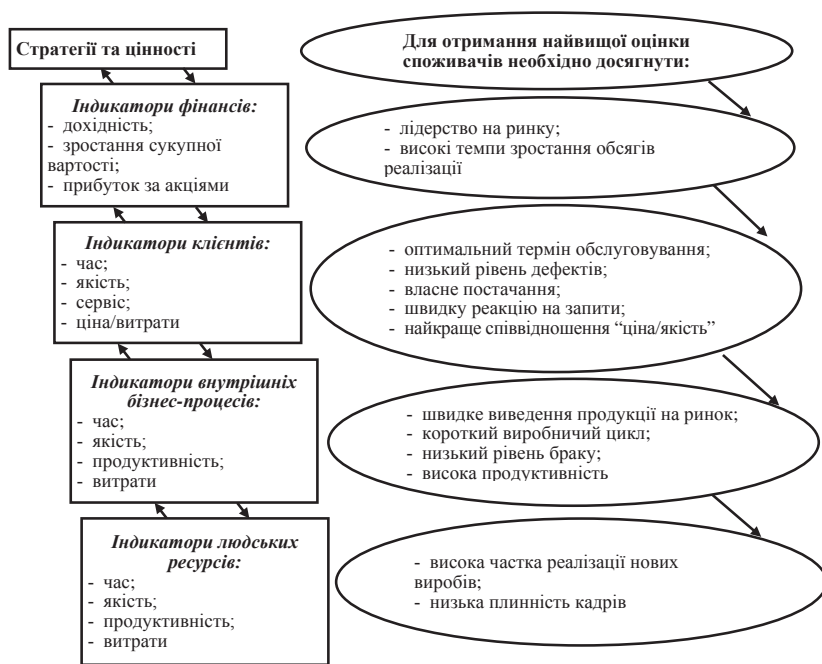

Рис. 1. Модель Лоренса Мейсела (*Lawrence S. Maisel*), 1992 р.

Джерело: [2, с. 59; 7]

in Changing World» – опублікований у Лондоні в 1995 р.), в якому пропонується підприємствам подавати річний звіт, що складається з наступних додаткових звітів, а саме:

- 1) фінансовий (баланс, звіт про фінансові результати тощо);
- 2) звіт про вартісний ланцюг (інформація про зв'язки з постачальниками, посередниками, про задоволення потреб замовників тощо);
- 3) звіт про персонал (документ «Персонал»), який в значній мірі містить інформацію, що характеризує стан та розвиток ОФП персоналу;
- 4) документ «підтримка середовища» (інформація про вплив на екологію навколишнього середовища, громадськість тощо) [8, с. 389-390; 9, с. 37].

Відповідно до цього, можна констатувати, що ОФП персоналу є одним із ключових індикаторів формування перспективи функціонування суб'єкта

Таблиця 1

Класифікація фінансових коефіцієнтів (найбільш вживаних) та їх характеристика у формі запитань*

Фінансові коефіцієнти за категоріями	Характеристика у формі запитань
1. Коефіцієнти ліквідності (К поточної ліквідності; К критичної ліквідності; К абсолютної ліквідності)	Чи має підприємство достатньо коштів для оплати своїх поточних зобов'язань?
2. Коефіцієнти структури капіталу (К загальної заборгованості; К довгострокової заборгованості; К фінансової незалежності)	За рахунок яких ресурсів підприємство фінансує свою діяльність – власних чи запозичених?
3. Коефіцієнти оборотності активів (К оборотності запасів; К оборотності дебіторської заборгованості; К оборотності кредиторської заборгованості; К оборотності активів)	Наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для отримання доходу?
4. Коефіцієнти рентабельності власного капіталу та активів (К чистого прибутку; К рентабельності активів – ROA; К рентабельності власного капіталу – ROE)	Якою є частка прибутку підприємства у його доході від реалізації? Чи заробило підприємство достатньо прибутку порівняно з вартістю задіяних активів та вкладеним капіталом?
5. Коефіцієнти прибутковості акцій (чистий прибуток на акцію – EPS; відношення ціни до прибутку на акцію – P/E)	Як змінюється вартість акцій підприємства? Чи вигідно інвесторам вкладати кошти в акції підприємства? Яка прибутковість акцій підприємства в порівнянні з акціями інших підприємств?

* Матеріали Проєкту «Корпоративний розвиток в Україні» Міжнародної Фінансової Корпорації

Джерело: [11, с. 57]

господарювання і є важливим для оцінювання вартості бізнесу.

2. На законодавчому рівні кредитоспроможність, згідно із Положенням Національного банку України «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями», визначається як «наявність у боржника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки» [10].

У контексті вищевказаного (економічного та юридичного ключових аспектів) і як свідчить аналіз літературних джерел [1; 2, с. 193-196; 3-8; 10-18] та досвід комерційних банків (це ПАТ КБ «Приватбанк», ПАТ «УкрСиббанк», ПАТ «ВТБ Банк», ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Креді Агріколь Банк», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України») за проблемою, можна стверджувати, що діагностику кредитоспроможності підприємств необхідно проводити за такими параметрами:

1. Фінансовий стан. Класифікація фінансових коефіцієнтів (найбільш вживаних) та їх характеристика представлена у табл. 1 (на підставі [11, с. 55-72]).

2. Кредитна історія. У Положенні [10] трактується як «сукупність інформації про виконання юридично або фізичною особою боргових зобов'язань, що включає наявну в банку інформацію щодо дисципліни виконання боржником своїх зобов'язань у минулому за раніше наданими та діючими кредитами, а також отриману банком інформацію з бюро кредитних історій» [10].

3. Кредитне забезпечення – характеризується такими індикаторами: коефіцієнт основного забезпечення кредиту; коефіцієнт погашення кредитних зобов'язань; коефіцієнт грошового погашення кредитних зобов'язань [1; 2, с. 195-196] (О.Г. Мельник).

4. ОФП персоналу, під яким слід розуміти можливість (природні здібності, обдарованість), знання та уміння (освіта), компетентність і практичні навички (фах), якими людина (найважливіший ситуаційний фактор) оволоділа у навчальних закладах – НЗ (виходячи зі структури освіти) та за допомогою самоосвіти (теоретичний аспект), а також у ході трудової діяльності (практичний досвід) і які можна застосувати (або використати) у необхідному соціально-економічному спрямуванні [9, с. 20-21], а саме для забезпечення формування та розвитку підприємства в перспективі, у т.ч. і при отриманні кредитних ресурсів.

Розвиток ОФП персоналу неможливий без підвищення кваліфікації працівників та відповідного інвестування. Основними чинниками (факторами), що формують інноваційну активність керівних кадрів, є [9, с. 40; 12] (Д.А. Дмитрієв):

- 1) матеріальна зацікавленість;
 - 2) інформаційно-комунікативні;
 - 3) матеріально-технічні;
 - 4) кадрово-компетентнісні.
5. Відповідальність перед:

- постачальниками;
- конкурентами;
- маркетинговими посередниками;
- споживачами (замовниками, клієнтурою);
- контактними аудиторіями підприємства (організаціями, з якими існують певні механізми та відносини): фінансово-кредитні установи, банки, інвестори та ін., що забезпечують діяльність суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами; державними установами; профспілками, партіями, громадськими ор-

ганізаціями; ЗМІ (організації, що розповсюджують інформацію про суб'єкт господарювання); адвокатськими фірмами; науково-дослідними організаціями, освітніми установами; організаціями сфери страхування тощо [9, с. 18-19; 13, с. 17-20; 14, с. 106; 15, с. 13-16].

Основні сили, що діють у мікросередовищі підприємства, представлено на рис. 2.

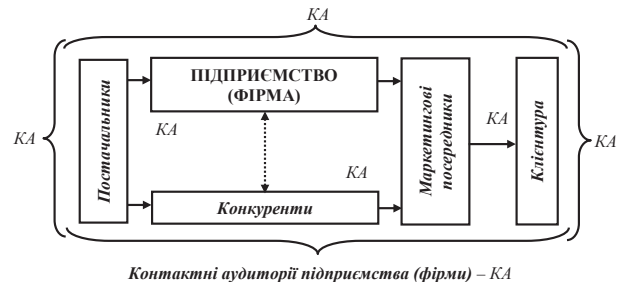

Рис. 2. Основні сили, що діють у мікросередовищі підприємства

Джерело: [9, с. 19; 13, с. 18; 14, с. 106; 15, с. 13]

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення економічних [1-9; 11-18] та юридичних [10] аспектів діагностики кредитоспроможності підприємства на сучасному етапі розвитку економічних відносин показало, що найбільш вдало поняття «кредитоспроможності» трактується у чинному Положенні Національного банку України «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» (затверджено Постановою Національного банку України № 23 від 25.01.2012 р.), під яким слід розуміти наявність у боржника (підприємства) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

На підставі аналізу результатів досліджень вчених-економістів (зокрема, С.Р. Леськів, Ю.В. Пинди, О.Г. Шпак, О.Г. Мельник, Ф. Котлера) та існуючої практики за проблемою, встановлено, що ключовими (фундаментальними) параметрами діагностики кредитоспроможності підприємств є:

- фінансовий стан;
- кредитна історія;
- кредитне забезпечення;
- освітньо-фаховий потенціал персоналу;
- відповідальність перед постачальниками, конкурентами, маркетинговими посередниками, споживачами (замовниками, клієнтурою), контактними аудиторіями підприємства (організаціями, з якими існують певні механізми та відносини).

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі полягають у формуванні методики оцінки кредитоспроможності підприємства (позичальника) з урахуванням інтересів комерційних банків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Леськів С.Р. Система індикаторів діагностики кредитоспроможності підприємств / С.Р. Леськів, Ю.В. Пинда, О.Г. Шпак // Вісн. Одеського нац. ун-ту імені І.І. Мечникова. Серія: Економіка – 2014. – Т. 19. – Вип. 3/2. – С. 112-115.
2. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій: [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 344 с.
3. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: [монографія] / [Спіфанов А.О., Дех-

- тяр Н.А., Мельник Т.М., Школьник І.О. та ін.]; за ред. д.е.н. Єпіфанова А.О. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
4. Табачук Г.П. Механізми забезпечення кредитоспроможності підприємницьких структур : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг» / Г.П. Табачук. – Л., 2001. – 24 с.
 5. Майборода І.С. Оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / І.С. Майборода; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К., 2012. – 19 с.
 6. Кузьмін О.Є. Діагностика кредитоспроможності машинобудівних підприємств: економічний та правовий аспекти / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник // Економіка та держава. – 2010. – № 7. – С. 10-13.
 7. Ивлев В. Balanced Scorecard – альтернативные модели / В. Ивлев, Т. Попова [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iteam.ru/publications/strategy/section_27/article_478/.
 8. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : [монографія] / С.Ф. Голов. – К. : Центр учб. літ., 2007. – 522 с.
 9. Скриньковський Р.М. Освітньо-фаховий потенціал персоналу як фактор впливу на інвестиційну привабливість підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / Р.М. Скриньковський ; Львівський університет бізнесу та права. – Львів, 2014. – 233 с.
 10. Положення Національного банку України «Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» : затверджено Постановою НБУ № 23 від 25.01.2012 р. (документ чинний) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
 11. Михайлюк О. Як читати і аналізувати фінансову звітність : [посібн. для членів нагляд. рад та керівн. акціонер. товариств] / О. Михайлюк. – Міжнародна Фінансова Корпорація. – 2004. – 108 с.
 12. Дмитриев Д.А. Стратегия инновационного развития кадрового потенциала руководителей образовательных учреждений / Д.А. Дмитриев // Вектор науки ТГУ. – Тольяти (Россия), 2011. – № 3. – С. 110-112.
 13. Скриньковський Р.М. PS-маркетинг: соціальні основи та система управління / Р.М. Скриньковський, Т.Б. Процюк // Економіка. Фінанси. Право: інформац.-аналіт. журнал. – 2013. – № 8/1. – С. 12-26.
 14. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс / Ф. Котлер. – [пер. с англ.]. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2007. – 656 с.
 15. Алексеев І.В. Банківський маркетинг : [навч. посібн.] / І.В. Алексеев, О.В. Захарчук, Н.Н. Рим. – [2-ге вид., доп.]. – Львів : Львів. банків. коледж НБУ, 1998. – 96 с.
 16. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид. Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
 17. Литвинцева Г.С. Оцінка та аналіз кредитоспроможності позичальника в сучасних умовах / Г.С. Литвинцева // Управління розвитком. – 2012. – № 9. – С. 105-107.
 18. Brigham E. F., Gapenski L. C. Financial Management: Theory and Practice. – Chicago; New York; San Francisco ets: Dryden Press, 1988.

УДК 332

Станко Г.В.
аспірант

Буковинського державного фінансово-економічного університету

ІНСТИТУЦІЙНО-ІНФРАСТРУКТУРНЕ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

У статті розглянуто механізм удосконалення фінансово-економічних відносин за рахунок запровадження одного із елементів інфраструктури ринку землі – Земельного банку. Визначено роль Земельного банку та умови його функціонування. Перелічені причини існування Земельного банку, а також визначені основні проблеми щодо його створення. Запропоновані положення щодо ефективного управління у системі сільської кредитної кооперації.

Ключові слова: інфраструктура, ринок землі, Земельний банк, земельна біржа, фінансово-економічні відносини, аграрний сектор, кредитна кооперація.

Станко Г.В. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ИНФРАСТРУКТУРНОЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В АГРАРНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

В статье рассмотрен механизм совершенствования финансово-экономических отношений за счет введения одного из элементов инфраструктуры рынка земли – Земельного банка. Определены роль Земельного банка и условия его функционирования. Перечислены причины существования Земельного банка, а также определены основные проблемы по его созданию. Предложены положения относительно эффективного управления в системе сельской кредитной кооперации.

Ключевые слова: инфраструктура, рынок земли, Земельный банк, земельная биржа, финансово-экономические отношения, аграрный сектор, кредитная кооперация.

Stanko H.V. INSTITUTIONAL AND INFRASTRUCTURAL IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL-ECONOMIC RELATIONS IN AGRARIAN PRODUCTION

The article discusses the mechanism of improvement of the financial and economic relations by introducing one of the elements of market infrastructure – the Land Bank. The role of the Land Bank and the conditions for its operation. The above reasons for the existence of the Land Bank, and the basic problems of his creation. The proposed provisions for effective management of the system of rural credit cooperatives.

Keywords: infrastructure, land market, Land Bank, land exchange, financial and economic relations, agriculture, credit cooperatives.

Постановка проблеми. Першочергова необхідність вільного ринку всіх земель виходить із сутності соціально орієнтованої ринкової економіки та суспільства, що являє собою сукупність ринків: ринку праці, капіталу, ринку засобів виробництва і предме-

тів споживання, фінансового ринку й інших, у тому числі ринку земельної власності.

Поступове формування ринку землі в Україні передбачає заснування інституту земельного банку. Адже специфіка сільськогосподарського виробни-